

УДК 025.171:821.111]:003.623]НБУВ(477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.4(285).37-42

Тетяна Якубова,

кандидат історичних наук, науковий співробітник НБУВ,

e-mail: tanya.yakubova@ukr.net

Провенієнції на книгах фонду англійської літератури НБУВ: до постановки проблеми вивчення та атрибуції

У статті вперше здійснено книгознавчий огляд в історичній ретроспективі провенієнції на виданнях фонду англійської літератури відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Репрезентовано матеріали книгознавчих праць щодо дослідження англомовної літератури та її книжкових знаків у різних книгозбірнях України.

Проаналізовано склад і наповнення фонду англійської літератури зазначеного відділу НБУВ. Під час застосування хронологічного методу дослідження надано класифікацію провенієнцій в історичній ретроспективі. Виокремлено книжкові знаки Російської імперії, радянського періоду, іноземного походження. Аналіз різноманітних інформаційних ресурсів і встановлення імен власників книг дали змогу з'ясувати шляхи формування фонду англійської літератури. Виявлені нові провенієнції уможливають перспективи вивчення книг за допомогою книжкових знаків як вид історичного дослідження. Завдяки використанню різноманітних інформаційних ресурсів розширено інформативність джерелознавчого матеріалу провенієнцій, що сприяло ґрунтовнішому вивченню та атрибуції книжкових знаків.

Надано книгознавчі та історичні відомості стосовно побутування англійської літератури в Києві та Одесі, що було пов'язано з особливостями розвитку книжкової справи в цих містах, а також розбудовою науки та бібліотечної справи в Україні за радянського періоду, діяльністю іноземних книготорговельних фірм.

Ключові слова: англійська література; провенієнції; атрибуція; бібліотечний фонд; книжкові знаки

Постановка проблеми. Виданням англійською мовою належить вагомe місце у фонді іноземної літератури відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Англомовний масив налічує майже 2500 од. зб., переважно книг і періодики з різних галузей знань: енциклопедії, словники, видання з історії, філології, філософії, природничих наук, медицини, юриспруденції тощо. Окремої уваги варті зразки художньої літератури, зокрема рідкісні твори В. Шекспіра та Дж. Байрона, надруковані іноземними видавництвами у XIX ст. Тривалий час книги та книжкові знаки зазначеного фонду перебували поза науковим обігом, а отже їх вивчення й атрибуція є актуальним завданням.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Книжкові знаки англомовної літератури з колекції рідкісних видань НБУВ вивчали книгознавці Л. Дениско та Ю. Рудакова. Результати досліджень репрезентовано в довіднику "Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог" [1]. Зокрема, видання містить книгознавчу інформацію щодо шрифтового екслібриса Б. Грінченка "БІБЛІОТЕКА Б. ГРИНЧЕНКА №" на англомовній книзі Stepanowsky V. "The Russian plot to seize Galicia".

Дослідженню книг і книжкових знаків англійських бібліофілів у Науковій бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присвячено розвідку Г. Великодної "Книжкові знаки європейських бібліофілів: з досвіду підготовки альбому-каталогу" [2]. Зазначено, що видання випущено до 200-річчя книгозбірні, а під час роботи над ним

фахівці вивчали книги та книжкові знаки англійських бібліофілів, зокрема шотландського економіста та адвоката Дж. Драйлена.

Книгознавиця Л. Пинда досліджувала англомовну літературу у фондах наукової бібліотеки Львівського національного аграрного університету (ЛНАУ). У праці "Історико-книгознавчі та історіографічні аспекти наукових досліджень в науковій бібліотеці ЛНАУ" [3] зазначено, що книжковий фонд іноземних рідкісних видань XVII—XIX, першої половини XX ст. налічує понад 10 000 примірників. Авторка наголошує, що вивчення англомовних книг та їхніх книжкових знаків дає змогу дістати чіткіше уявлення про історію, здобутки та рівень розвитку природничих, технічних і сільськогосподарських наук в Європі в минулому.

Львівська книгознавиця І. Качур у публікації "Французька книга в Галичині у другій половині XVIII ст.: історіографічний аспект" [4] ґрунтовно дослідила питання розповсюдження англійського роману в Польщі та Західній Україні. Зокрема, у Львові 1904 р. було опубліковано бібліографічний покажчик Б. Губриновича, що містив перелік романів, надрукованих у Польщі впродовж 1763—1795 pp. ("Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta"). На чолі найпопулярніших англійських авторів Б. Губринович поставив Д. Дефо з його шедевром "Життя та дивовижні пригоди Робінзона Крузо", що був перекладений польською мовою з французької версії А. Фетрі й витримав у Польщі кільканадцять перевидань, у тому числі й у Львові у друкарні Л. Шміхтина 1774 р. З інших популярних англійських романістів, які стали відомими польським читачам завдяки французьким перекладам, дослідник виокремив Дж. Свіфта, Г. Філдінґа і

Ф. Шерідана. Англійський роман зберігався в різних бібліотеках Західної України, про що свідчать їхні печатки.

Мета статті — надання книгознавчої та історичної інформації про книги й провенієнції на них, що раніше не вивчалися, із фонду англійської літератури відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аргументною цінністю видань з англійського фонду НБУВ є наявність унікальних провенієнцій. Нагромадження значного книгознавчого матеріалу у процесі дослідження англійського зібрання актуалізувало нові проблеми вивчення та атрибуції книжкових знаків.

Віднайдені провенієнції фонду англійської літератури можна поділити на групи:

- 1) печатки та наліпки періоду Російської імперії (XIX—XX ст.);
- 2) печатки радянського періоду (після революційних подій 1917 р.);
- 3) іноземні печатки та наліпки (XIX—XX ст.).

Аналізовані провенієнції свідчать про побутування літератури англійською мовою на книжкових ринках України у другій половині XIX — на початку XX ст. Зокрема, книжкові знаки надають відомості щодо англійських видань і книжкової торгівлі в Києві та Одесі. На книзі Charles and Mary Lamb "Tales from Shakspeare" [5] досліджено печатку "Южно-Русский книжный магазин И. И. Динтера в Киеве" (фото 1, 2). Період розміщення книжкового знака — друга половина XIX ст.

Київська книгарня І. Дінтера функціонувала у другій половині XIX — на початку XX ст. і була широко відомою на теренах Російської імперії. Крамниця пропонувала книги та журнали, котрі вийшли друком в Росії та за кордоном. Як свідчать знаки на англійських книгах, книгарня мала власну печатку.

У Києві в 1883, 1884, 1888, 1894—1896 рр. було видано каталоги книг і журналів, котрі можна було придбати у крамниці І. Дінтера. Довідники містили інформацію про навчальну літературу для Університету Св. Володимира, народних училищ, гімназій, медичних закладів. Книгарня здійснювала передплату на російські та іноземні журнали, пропонуючи відвідувачам спеціальний каталог обсягом 40 сторінок. Наприкінці XIX ст. побачили світ такі каталоги книжкової крамниці І. Дінтера: "Каталог русских и иностранных журналов, на которые можно подписаться в Южно-Русском книжном магазине И. И. Динтера. — Киев : тип. М. М. Стасюлевича, 1888"; "Каталог малорусских книг / Южно-рус. кн. магазин И. И. Динтера. Киев. — Киев : тип. Е. Т. Керер, [1883]"; "Список учебных книг для народных училищ и гимназий, находящихся в большом количестве экземпляров в Южно-русском книжном магазине Ивана Игнатьевича Динтера в Киеве. — Киев : тип. Е. Т. Керер, 1883"; "Справочный листок для книгопродавцев / Южно-русский кн. магазин комиссионера Императ. ун-та св. Владимира И. И. Динтера. Киев. — Киев : тип. Е. Т. Керер, [1883]"; "Каталог малорусских книг / Южно-рус. кн. магазин И. И. Динтера. Киев. — Киев :

тип. Е. Т. Керер, 1884"; "Каталог медицинских книг / Южно-рус. кн. магазин И. И. Динтера. Киев. — Киев : тип. Е. Т. Керер, 1884"; "Каталог учебных книг / Южно-русский кн. магазин И. И. Динтера. Киев. — Киев, 1884"; "Каталог Южно-Русского книжного магазина И. И. Динтера в Киеве. — Киев : тип. Е. Керер, 1884"; "Каталог русских и иностранных журналов, на которые можно подписаться в Южно-Русском книжном магазине И. И. Динтера. — Киев : тип. М. М. Стасюлевича, 1888"; "Каталог учебных книг / Южно-рус. кн. магазин И. И. Динтера. — Киев : тип. Крыжановского и В. Авдюшенко, 1894"; "Список учебных книг, употребляемых в женской гимназии, продающихся в Южно-Русском книжном магазине И. И. Динтера. — Киев : тип. И. Крыжановского и В. Авдюшенко, 1895"; "Список учебных книг, употребляемых в Киевской 1-ой мужской гимназии на 1895—96 учебный год, продающихся в Южно-Русском книжном магазине И. И. Динтера. — Киев : тип. И. Крыжановского и В. Авдюшенко, 1895"; "Каталог учебных книг / Южно-Рус. кн. магазин И. И. Динтера. — Киев : тип. И. И. Чоколова, 1896" [6].

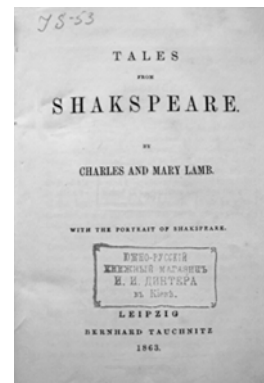

Фото 1. Фотокопія титульного аркуша книги Charles and Mary Lamb. *Tales from Shakspeare*. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1863

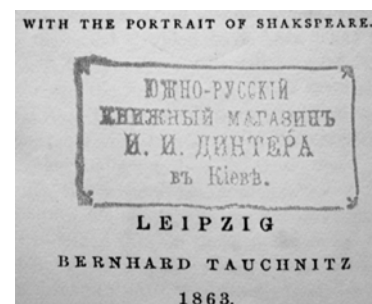

Фото 2. Фотокопія печатки книгарні І. Дінтера в Києві на книзі Charles and Mary Lamb. *Tales from Shakspeare*. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1863

Провенієнції, виявлені на літературі з англійського фонду, свідчать про зв'язки книжкової торгівлі Києва та Одеси [7], зокрема на виданні W. Shakespeare "The plays and poems" виявлено печатку "Книжная торговля Леона Израилевича Роха. Прохоровская площадь в Одессе. Покупка и продажа", а також наліпку "Librairie de N. Kummel á Kiew" (фото 3, 4) [8]. Період розміщення книжкових знаків — друга половина XIX ст.

Історичні розвідки свідчать про піднесення книжкової торгівлі в Одесі в позаминулому столітті. Мандрівники, які відвідали місто на початку XIX ст., повідомляли про французьку та російську книжкові лавки. З Польщі доправляли єврейські книги, котрі швидко розкуповували. У другій половині XIX ст. в одеській книжковій торгівлі посилилася роль єврейських книжкових магазинів, поміж яких вагоме місце належало книгарням Л. Роха, що пропонували широкий репертуар іноземної літератури, зокрема й англійської.

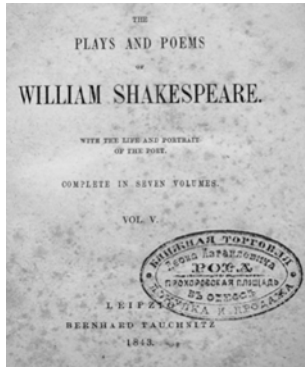

Фото 3. Фотокопія титульної сторінки книги *W. Shakespeare. The plays and poems.* — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1843

Фото 4. Фотокопія печатки книгарні Л. Роха в Одесі на книзі *W. Shakespeare. The plays and poems.* — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1843

У другій половині XIX — на початку XX ст. книжковою торгівлею в Одесі займалися також і іноземці, про що свідчить печатка "Книжный магазин Д. П. Газиса. Покупка и продажа на Успенской ул. против Александр. Проспекта в д. Эгиза № 89 в Одессе" на титульному аркуші видання Н. D. Seymour "Russia on the Black Sea and Sea of Azof". Книга також містила малюнки "Steppes of the Caspian", "Positions of the Allied Armies before Sevastopol" [9]. Д. Газіс, підданий Туреччини, у другій половині XIX ст. мав книгарні в Одесі на розі вулиць Успенської, Єкатерининської та Олександрівського проспекту. У 1897 р. його справа перейшла до дружини М. Газіс [10].

Завдяки поширенню книжкової торгівлі та розвитку бібліотек у Києві та Одесі в XIX — на початку XX ст. активізували діяльність і палітурні майстерні, про що також свідчать книжкові знаки, виявлені в англійській літературі, зокрема наліпка "Atelier de Reliure E. Sckwartz et C° Odessa" на виданні Т. В. Macaulay "The History of England" [11].

На внутрішній частині палітурки книги С. Hall "The Christian — A Story" розміщено наліпку "Варшавская переплетная. Киев. Крещ. 36" [12]. Майстер-

ня була доволі відомою в Києві й навіть друкувала рекламу в газеті "Киевлянин". Наприклад, у шостому числі за 1898 р. розміщено рекламне повідомлення про те, що "Варшавская переплетная" розташована в домі С. Когена на вулиці Хрещатик, 36. З тексту також дізнаємося, що майстри виконували всі без винятку роботи, зокрема тиснення золотом і сріблом; для оздоблення також використовували шовк, оксамит, шкіру, стрічки. Рекламодавець гарантував сумлінне виконання замовлень та якісну роботу за помірними цінами [13; 14].

Варто виокремити провенієнції, пов'язані з періодом реорганізації науки та бібліотечної справи в Україні після революційних подій 1917 р. Джерелознавчий матеріал книжкових знаків віддзеркалює процес поповнення англійською літературою фондів НБУВ. Печатку "Національна Бібліотека Української Держави у Києві" виявлено на тематичному словнику В. Bradshaw "Bradshaw's dictionary of mineral waters, climatic health resorts, sea baths" [15]. Період розміщення книжкового знака — 1918 р.

Зауважимо, що в той період ухвалено важливі законодавчі акти щодо заснування Національної бібліотеки України, зокрема Закон "Про утворення фонду Національної бібліотеки Української Держави", прийнятий Радою Міністрів і затверджений Павлом Скоропадським 2 серпня 1918 р.; Відозва від Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави у м. Києві (жовтень 1918 р.); Інструкція Тимчасовому комітету для заснування Національної бібліотеки Української Держави у м. Києві (листопад 1918 р.) [16; 17]. Отже, ця установа мала стати найбільшою книгозбірнею, чії фонди охоплювали б найширший спектр вітчизняної та іноземної літератури, зокрема й англійської [18; 19].

Розглядаючи провенієнції початку XX ст., виокремимо печатку "Бібліотека Академії Наук УСРР", наявну в книзі G. Chaucer "The complete works of Geoffrey Chaucer". Період розміщення книжкового знака — друга половина 30-х рр. XX ст. На виданні також виявлено печатки: "Бібліотека Археографічної комісії", "Всеукраїнська Академія наук. Бібліотека соціально-економічного відділу. II-й Відділ Академії" [20]. Період розміщення книжкових знаків — 20-ті роки XX ст.

З отриманням 1936 р. нової назви — Бібліотека Академії наук УРСР (БАН УРСР) та одночасним затвердженням нового статуту установа стала головною в мережі академічних книгозбірень України. Саме в передвоєнний період закладено основи розвитку бібліотек АН УРСР як відомчої мережі з єдиним фондом, уніфікованою бібліотечною технологією, зведеними каталогами іноземних наукових видань, координацією комплектування та книгокористування [21]. Книжкові знаки відбивають процес передавання англійської літератури з академічних бібліотек до БАН УРСР у другій половині 30-х рр. XX ст.

Співробітники книгозбірні проводили активну роботу з виявлення стародруків поміж англійської літератури, що надходила з фондів наукових бібліотек. Видання англійською мовою з європейських

друкарень позначали окремою бібліотечною печаткою, як-от на книзі Carpenter "The Carpenter's Daughter, of Derham-Down; or Sketches on the banks of Windermere". Зокрема, на зворотному боці титульного аркуша наявна кругла фіолетова печатка "БАН УРСР стародруки". Період розміщення провенієнції — друга половина 30-х років ХХ ст. [22].

Виявлені книжкові знаки на сторінках англійських книг надали можливість прослідкувати їх шлях із фондів інших книгозбірень дорадянських часів. Наприклад, на виданні J. A. Wanklyn & E. T. Chapman "Water-analysis: A Practical Treatise on the Examination of Potable Water" уміщено фіолетову овальну печатку "Киевское Отделение Императорского Русского Технического Общества" та чотирикутну фіолетову печатку "Институт будівельної механіки ВУАН БІБЛІОТЕКА" [23].

Книжкові знаки також надають уявлення про надходження англійської літератури до бібліотеки АН УРСР із книгозбірень різноманітних організацій науки та культури радянської України. Наприклад, на титульній сторінці книги Т. Масау "The State and Charity" є українськомовна печатка "Всеукраїнська Асоціація марксо-ленінських інститутів. Бібліотека" [24]. Асоціацію (скорочено ВУАМЛІН) організовано із заснованою 1922 р. у Харкові Українського інституту марксизму та лєнінізму [25], і в середині 1930-х рр. переведено в Київ. ВУАМЛІН об'єднувала науково-дослідні установи, створені відповідно до Постанови ЦККП(б)У від 28 червня 1931 р. у Харкові. Спочатку до мережі входило шість науково-дослідних інститутів і дві науково-дослідні кафедри, згодом було засновано три філії — у Києві, Одесі та Дніпропетровську. Асоціація видавала журнали "Прапор марксизму-ленінізму", "Під марксо-ленінським прапором". Згідно з Постановою ЦК КП(б) від 23 червня 1936 р. установи ВУАМЛІН увійшли до складу АН УРСР [26].

На титульній сторінці книги Н. Sienkiewicz "Quo Vadis" виявлено чотирикутні фіолетові печатки "Бібліотека Укр. Товариства культурного зв'язку з закордоном", "Українське Товариство Культурного зв'язку з закордоном" [27], що діяло в Харкові та Києві (1926—1959 рр.). За культурні зв'язки з іноземними організаціями відповідали кілька секцій [28; 29], і завдяки цим контактам бібліотека активно поповнювалася англійською літературою.

Система міжнародного книгообміну, зв'язки з книгозбірнею зазначеного Товариства сприяли нагромадженню у книгозбірнях бібліотеки АН УРСР різноаспектної англійської літератури, що надходила із закордонних бібліотек та книготорговельних фірм. Це підтверджують іноземні провенієнції, досліджені в матеріалах фонду англійської літератури. На першій сторінці видання "Bulletin of the Lloyd Library and Museum of Botany, Pharmacy and Materia Medica № 34" наявна печатка "Бібліотека Академії наук УРСР.

Міжнародний книгообмін" [30]. Наліпку французької фірми книготоргівців "Стасен і Ксав'є" (Stassin et Xavier) досліджено на книзі F. W. Faber "An essay on beatification, canonization, and the processes of the Congregation of Rites" [31]. Асортимент видань був широким і різноманітним, адже фірма займалася реалізацією, закупівлею та обміном літератури англійською, німецькою, італійською, португальською та іншими мовами. Наліпка має текст: "Stassin et Xavier Libraires 22, rue de la banque, 22. Assortiment nombreux et varié de livres Anglais, Allemands, Italiens, Espagnols, Portugais, Langues du Nord. Vente, Achat, Échange".

Досліджено також наліпку віденської книготорговельної фірми В. Піммера: "Buchhandlung Dr. V. Pimmer. Wien VI. Maria Theresienstr. 27" на книзі A. Schoch & R. Kron "The Little Yankee" [32].

У фонд літератури англійською мовою потрапляли книги іноземних власників із міст Російської імперії (до 1917 р.), про що свідчить виявлена наліпка англійської фірми Р. Воткінса "Watkins & Co., Great Morskoi, St. Petersburg" на виданні Т. Карлайла "Oliver Cromwell's Letters and Speeches: with Elucidations" [33]. Р. Воткінс — англійський видавець і торговець книгами та канцелярським приладдям, який мешкав у Петербурзі наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. Його книгарня й читальня регулярно отримували книжкові новинки з Англії й були доволі популярними в місті [34].

Висновки. У пропонуваній статті вперше зроблено книгознавчий огляд книжкових видань і провенієнцій із фонду англійської літератури відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ. Виявлені в процесі дослідження книжкові знаки дали можливість з'ясувати історію формування фонду, скласти уявлення про побутування англійської літератури в Україні, що було пов'язано з особливостями розвитку книжкової справи в Києві та Одесі, діяльністю іноземних книготорговельних фірм. Розвиток освіти другої половини ХІХ — початку ХХ ст. на українських теренах дав змогу випускникам гімназій, ліцеїв, університетів вільно читати англійську літературу, що впливало на формування попиту на неї. Домашня освіта й мода на пригодницькі романи сприяли появі англійської літератури на книжкових ринках та полицях бібліотек. Потребу в наукових виданнях англійською мовою з природознавства, фізики, математики також забезпечувала книготорговельна мережа приватних фірм.

Книгознавчі відомості, здобуті в результаті аналізу провенієнцій, сприяють подальшому вивченню та атрибуції книжкових знаків. Фонд англійської літератури відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ — це значний масив літературних пам'яток із різноманітними книжковими знаками, дослідження якого є перспективним напрямом наукової роботи.

Список використаної літератури

1. Дениско Л. М. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог / Л. М. Дениско, Ю. К. Рудакова; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2017. — 350 с.
2. Великодна Г. В. Книжкові знаки європейських бібліофілів: з досвіду підготовки альбому-каталогу / Г. В. Великодна // Вісник ОНУ. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. — 2017. — Т. 22. — Вип. 2. — С. 143—150.

3. Пинда Л. А. Історико-книгознавчі та історіографічні аспекти наукових досліджень в Науковій бібліотеці ЛНАУ. — С. 1—16. — Режим доступу: inb.dnsgb.com.ua/2016-4/12.pdf (дата звернення: 17.12.2019). — Назва з екрана.
4. Качур І. Б. Французька книга в Галичині у другій половині XVIII ст.: історіографічний аспект. — С. 1—34. — Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/egiirbis_64.exe (дата звернення 17.12. 2019). — Назва з екрана.
5. Charles and Mary Lamb. Tales from Shakspeare / Charles and Mary Lamb. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1863. — 345, [15] p.
6. *Бібліографія української бібліографії* (1810—1923) : наук. допом. бібліогр. покажч. / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого; упоряд. І. Негрейчук; наук. ред. В. Кононенко. — Київ, 2017. — 240 с.
7. Боровой С. Я. Книга в Одессе в первой половине XIX века / С. Я. Боровой. — С. 493—513. — Режим доступу: http://storage.kruk.odessa.ua/book_southcap/sc9.pdf (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
8. *Shakespeare W. The plays and poems* / W. Shakespeare. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1843. — 73 p.
9. *Seymour H. D. Russia on the Black Sea and Sea of Azof* / H. D. Seymour. — London : John Murray, Albemarle Street, 1855. — 365 p.
10. Успенская улица. От Александровского проспекта до Преображенской улицы. — С. 5. — Режим доступа: obodesse.at.ua/publ/uspenskajaulica/1-1-0170 (дата обращения 17.12.2019). — Загл. с экрана.
11. *Macaulay T. B. The History of England* / Т. В. Macaulay. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1849. — XII, 466 p.
12. *Hall C. The Christian — A Story* / С. Hall. — Leipzig : Bernhard Tauchnitz, 1898 — Vol II. — 438 p.
13. *Киевлянин*. Литературная и политическая газета юго-западного края. 6-го января 1898. — № 6. — С. 1. — Режим доступа: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons> (дата звернення 17.12.2019). — Загл. с экрана.
14. *Коген С. А. Крымология* / С. А. Коген. — С. 5. — Режим доступа: Krymology.info/index.php (дата обращения 17.12.2019). — Загл с экрана.
15. *Bradshaw B. Bradshaw's dictionary of mineral waters, climatic health resorts, sea baths* / В. Bradshaw. — London, etc., 1901. — XI, 374 p.
16. *Захаров Д. Народжена разом з державою (до 100-річчя з дня заснування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)* / Д. Захаров, С. Малюк. — С. 1. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/node/4225 (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
17. *Національна бібліотека України // Відродженне*. — Відень, 1918. — С. 5.
18. *Національна бібліотека України // Народне життя*. — Катеринослав, 1918. — № 62 (11 травня). — С. 2.
19. *Про утворення фонду Національної бібліотеки Української Держави // Державний вісник*. — Київ, 1918. — № 32 (8 серпня). — С. 2.
20. *Chaucer G. The complete works of Geoffrey Chaucer* / G. Chaucer. — Oxford : At the Clarendon Press, 1894. — 504 p.
21. *Солоїденко Г. І. Бібліотеки наукових установ НАН України. Українська бібліотечна енциклопедія* / Г. Солоїденко. — С. 2. — Режим доступу: ube.nplu.org (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
22. *Carpenter. The Carpenter's Daughter, of Derham-Down; or Sketches on the banks of Windermere* / Carpenter. — London : for William Lane, Leadenhall-Street, 1791. — Т. 1. — 290 p.
23. *Wanklyn J. A. Water-analysis: A Practical Treatise on the Examination of Potable Water* / J. A. Wanklyn, E. P. Chapman. — London : Trubner & Co Ludgate Hill, 1884. — 190 p.
24. *Mackay T. The State and Charity* / Т. Mackay. — London : Macmillan and Co Limited. New York : The Macmillan Company, 1898. — VIII, 201 p.
25. *Всеукраїнська Асоціація Марксо-Ленінських Інститутів*. — С. 1. — Режим доступу: www.horyzont.narod.ru/encyclopedia/en_wseuk_as.htm (дата звернення 17.12.2019). Назва з екрана.
26. *Якубова Л. Д. Всеукраїнсько асоціація марксистсько-ленінських інститутів. Енциклопедія сучасної України* / Л. Д. Якубова. — С. 1. — Режим доступу: esu.com.ua/search_articles.php?id=30011 (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
27. *Sienkiewicz H. "Quo Vadis"*. Transl. from Polish / H. Sienkiewicz. — Boston : Little, Brown and company, 1897. — 541 p.
28. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. — С. 1. — Режим доступу: tsdavo.gov.ua/4/stocts/62574/40 (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
29. *Крамар О. Міжнародні зв'язки наукової та культурної громадськості України в умовах становлення тоталітарного режиму (20-30-і роки ХХ століття)* / О. Крамар. — С. 295—299. — Режим доступу: enpuii.npu.edu.ua/bitstream (дата звернення 17.12.2019). — Назва з екрана.
30. *Bulletin of the Lloyd Library and Museum of Botany, Pharmacy and Materia Medica*. — Cincinnati, Ohio : The Lloyd Library and Museum, 1936. — № 34. — 130 p.
31. *Faber F. W. An essay on beatification, canonization, and the processes of the Congregation of Rites* / F. W. Faber. — London : Richardson and Son, 1848. — 140 p.
32. *Schoch A. The Little Yankee* / A. Schoch, R. Kron. — Freiburg; Baden : J. Bielefelds Verlas, 1912. — 198, 8 p.
33. *Carlyle T. Oliver Cromwell's Letters and Speeches: with Elucidations* / T. Carlyle. — London : Chapman and Hall, 1888. — Vol. 1. — 290 p.
34. *Экслибрисы*. — С. 1. — Режим доступа: www.tounb.ru/kp/exlibris.php?id=71 (дата обращения 17.12.2019). — Загл. с экрана.

Tetyana Yakubova

Provenances in the books of the English literature fund of the VNLU: towards the formulation of research and attribution problems

For the first time, a book science review of provenances on an array of publications of the English literature fund of the Department of library collections and historical collections of the Institute of Book Science of the Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU), presented from historical perspectives, has been made. The article provides materials of book science works on the study of English literature and respective book signs within different book collections in Ukraine.

The author has analyzed the contents and filling of the English literature fund of the identified department of the Vernadsky National Library of Ukraine. Based on chronological research method, the article has classified provenances from a historical perspective. The provenances of the Russian Empire, Soviet period, and foreign book signs have been identified. Through the analysis of various information resources and the names of book owners, the author could determine the ways of the English literature fund formation. The new identified provenances provided opportunities for researching books via book signs as a type of historical research. The use of different information resources fosters rich informational content of the source material of provenances, which enabled a more detailed research and attribution of book signs.

The article provides book science and historical information on the spread of English literature in Kyiv and Odesa connected to the book business in these cities, development of science and libraries in Ukraine during the Soviet period, and activities of foreign firms involved in book business.

Keywords: English literature; provenance; attribution; library fund; book signs

References

- Denysko L. M., Rudakova Yu. K. (2017). *Knizhkovi znaky na knykh iz kolektsiyi ridkisnykh vydan Natsionalnoyi biblioteky Ukrayiny imeni V. I. Vernadskogo: katalog*. Kyiv.
- Velykodna G. V. (2017). *Knizhkovi znaky levropeyskykh bibliofiliv: z dosvidu pidhotovky albumu-katalogu*. *Visnyk ONU. Seriya: Bibliotekoznavstvo, bibliografonnavstvo, knyhoznnavstvo*, 22, pp. 143 — 150.
- Pynda L. A. (2016). *Istoryko-knyhoznnavchi ta istoriohrafichni aspekty naukovykh doslidzhen v naukoviy bibliotetsi*. Available at: inb.dnsgb.com.ua/2016-4/12.pdf.
- Kachur I. B. (2019). *Frantsuzka knyha v Galychyni u druhiy polovyni XVIII st.: Istoriohrafichniy aspekt*. Available at: irbis-nbuv.gov.ua/egiirbis_64.exe.
- Charles and Mary Lamb (1863). *Tales from Shakspeare*. Leipzig: Bernhard Tauchnitz.
- Nehreichuk I. & Kononenko V. (Eds.). (2017). *Bibliohrafiya ukrayinskoyi bibliohrafiyi (1810—1923): nauk. dopom. bibliohr. pokazhch*. Kyiv.
- Borovoy S. Y. (2019). *Kniga v Odessie v pervoy polovine XIX vieka*. Available at: http://storage.kruk.odessa.ua/book_southcap/sc9.pdf.
- Shakespeare W. (1843). *The plays and poems*. Leipzig: Bernhard Tauchnitz.
- Seymour H. D. (1855). *Russia on the Black Sea and Sea of Azof*. London: John Murray, Albemarle Street.
- Uspenskaya ulitsa. Ot Aleksandrovsogo prospiekta do Preobrazhenskoy ulitsy*. (2019). Available at: obodesse.at.ua/publ/uspenskajaulica/1-1-0170.
- Macaulay T. B. (1849). *The History of England*. Leipzig: Bernhard Tauchnitz.
- Hall C. (1898). *The Christian: A Story*. Vol. II. Leipzig: Bernhard Tauchnitz.
- Kievlyanin*. (1898). Literaturnaya i politicheskaya gazeta yugo-zapadnogo kraja, 6-go yanvary, 6. Available at: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons>.
- Kogen S. A. (2019). *Krymologiya*. Available at: Krymology.info/index.php.
- Bradshaw B. (1901). *Bradshaw's dictionary of mineral waters, climatic health resorts, sea baths*. London.
- Zakharov D. & Malyuk S. (2019). *Narodzhena razom z derzhavoyu (do 100-richchya z dnya zasnuvannya Natsionalnoyi biblioteky Ukrayiny imeni V. I. Vernadskoho)*. Available at: www.nbuv.gov.ua/node/4225.
- Natsionalna biblioteka Ukrayiny (1918). *Vidrodzhenne*, p. 5.
- Natsionalna biblioteka Ukrayiny (1918). *Narodne zhyttya*, 62 (11 travnya), p. 2.
- Pro utvorennya fondu Natsionalnoyi biblioteky Ukrayinskoyi Derzhavy (1918). *Derzhavnyi visnyk*, 32 (8 serpnia), p. 2.
- Chaucer G. (1894). *The complete works of Geoffrey Chaucer*. Oxford: At the Clarendon Press.
- Soloidenko G. I. (2019). *Biblioteki naukovykh ustanov NAN Ukrayiny. Ukrayinska bibliotekna entsyklopediya*. Available at: ube.nplu.org.
- Carpenter. (1791). *The Carpenter's Daughter, of Derham-Down; or Sketches on the banks of Windermere*. T. 1. London: for William Lane, Leadenhall-Street.
- Wanklyn J. A., Chapman E. T. (1884). *Water-analysis: A Practical Treatise on the Examination of Potable Water*. London: Trubner & Co Ludgate Hill.
- Mackay T. (1898). *The State and Charity*. London: Macmillan and Co., Limited. New York: The Macmillan Company.
- Vseukrayinska Asotsiatsiya Markso-Leninskykh Instytutiv*. Available at: www.horyzont.narod.ru/encyclopedia/en_wseuk_as.htm.
- Yakubova L. D. (2019). *Vseukrayinska asotsiatsiya marksystsko-leninskykh Instytutiv. Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny*. Available at: esu.com.ua/search_articles.php?id=30011.
- Sienkiewicz H. (1897). *"Quo Vadis"*. Transl. from Polish. Boston: Little, Brown and company.
- Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrayiny*. (2019). Available at: tsdavo.gov.ua/4/stocts/62574/40.
- Kramar O. (2019). *Mizhnarodni zv'yazky naukovoyi ta kulturnoyi hromadskosti Ukrayiny v umovakh stanovlennya totalitarnoho rezhymu (20-30-i roky XX stolittya)*. Available at: enpuir.npu.edu.ua/bitstream.
- Bulletin of the Lloyd Library and Museum of Botany, Pharmacy and Materia Medica*. (1936), 34. Cincinnati, Ohio: The Lloyd Library and Museum.
- Faber F. W. (1848). *An essay on beatification, canonization and the processes of the Congregation of Rites*. London: Richardson and Son.
- Schoch A., Kron R. (1912). *The Little Yankee*. Freiburg; Baden: J. Bielefelds Verlas.
- Carlyle T. (1888). *Oliver Cromwell's Letters and Speeches: with Elucidations*. London: Chapman and Hall.
- Ekslibrisy*. (2019). Available at: www.tounb.ru/kp/exlibris.php?id=71.

Надійшла до редакції 17 січня 2020 року